

PIOTR BRIKS I CEZARY KORZEC

SPRAWOZDANIE Z IX WALNEGO ZEBRANIA STOWARZYSZENIA BIBLISTÓW POLSKICH ORAZ 50. SYMPOZJUM BIBLISTÓW POLSKICH (WARSZAWA, 18-20 WRZEŚNIA 2012)

Symposium Biblistów Polskich to od wielu lat jeden z najważniejszych terminów w kalendarzu każdego, kto zawodowo zajmuje się badaniami nad Biblią i jej środowiskiem. Pierwsze tego typu spotkanie miało miejsce już w 1924 r. we Lwowie, gdzie przy okazji posiedzenia Towarzystwa Teologicznego obradowali także wykładowcy Pisma Świętego. Na kolejne czekać trzeba było aż do 1937 r., kiedy to spotkano się w związku z projektem stworzenia nowego, po Wujkowym, przekładu Pisma Świętego na język polski. Z oczywistych względów plany te trzeba było jednak odłożyć na później. Do tematu wrócono dopiero w 1958 r., w gronie biblistów przybyłych na Zjazd Księży Rektorów i Profesorów Polskich Zakładów Teologicznych w Lublinie. Kolejne spotkanie zorganizowano już rok później, w gmachu częstochowskiego WSD w Krakowie. Udział w nim wzięli niemal wszyscy ówcześni wykładowcy Pisma Świętego z Polski, na czele z profesorami Stanisławem Stysiem, Janem Stępnem, Stanisławem Łachem, Augustynem Jan-kowskim, Stanisławem Grzybkiem, Lechem Stachowiakiem, Czesławem Jakubcem, Henrykiem Strąkowskim czy Feliksem Gryglewiczem. Ustalono wówczas, że zjazdy takie będą się odbywać corocznie. Zamierzenia tego nie udało się jednak w pełni zrealizować. Z różnych powodów nie było spotkań w latach 1963, 1965, 1966, 1968 oraz 1982 (stan wojenny). W sumie do 2012 r. bibliści spotkali się na kongresach, zjazdach, sympozjach, a nawet (z powodu trudności politycznych ze zorganizowaniem spotkań naukowych) na dniach skupienia 49 razy. Tegoroczne sympozjum było więc 50., jubileuszowym, poświęconym w całości próbom podsumowania dorobku powojennej biblistyki polskiej.

Od 9 lat naukową część spotkania poprzedza zebranie Stowarzyszenia Bibliotów Polskich. Jest to okazja do omówienia spraw organizacyjnych stowarzyszenia, wspomnienia zmarłych członków oraz uhonorowania szczególnie zasłużonych. 18 września 2012 r. na Walnym Zgromadzeniu w gmachu Wyższego Metropolitalnego Seminarium Duchownego w Warszawie pojawiło się 119 członków SBP, których powitał JM ks. dr Wojciech Bartkiewicz, rektor WMSD. Spotkanie rozpoczęto wspólną modlitwą, po której głos zabrał przewodniczący SBP ks. prof. Waldemar Chrostowski. Wspomniął on zmarłych w tym roku bibliotów – ks. dra Mariana Ejsmonta oraz ks. bpa prof. dra hab. Jana Bernarda Szlagę. W swoim wystąpieniu ks. prof. Chrostowski omawiał rozwój stowarzyszenia oraz podjęte w jego ramach inicjatywy. Poinformował, że stowarzyszenie liczy obecnie 284 członków zwyczajnych (z czego 35 z tytułami profesorów, 55 ze stopniem doktora habilitowanego oraz 158 ze stopniem doktora, przyjęto 8 nowych członków: ks. dra Romana Mazura SDB, ks. dra Tomasza Zaklukiewicza, dr Annę Wajdę, ks. dra Andrzeja Jaśko, ks. lic. Sylwestra Łajszczaka, ks. dra Pawła A. Laska, ks. lic. Krzysztofa Kinowskiego oraz ks. lic. Sławomira P. Bromberka). Przewodniczący podkreślił dynamiczny rozwój środowiska, jego osiągnięcia m.in. na polu naukowym, dydaktycznym, wydawniczym, duszpasterskim oraz popularyzatorskim. W dyskusji po przemówieniu przewodniczącego przypomniano także wkład bibliotów w rozwój ruchu pielgrzymkowego po krajach biblijnych, coraz bardziej widoczną aktywność w mediach, a także rozwój współpracy międzynarodowej (na co postulowano zwrócić szczególną uwagę w przyszłości – kierując się nie tylko ku Zachodowi, ale także nieco zapomnianym, często niesłusznie niedocenianym środowiskom akademickim na Wschodzie). Na zebraniu przyjęto również w poczet honorowych członków SBP ks. bpa prof. Kazimierza Romaniuka. Na koniec podsumowano rok także pod względem finansowym oraz zapowiedziano przyszłoroczne wybory do władz SBP (w tym roku upływa kadencja obecnego Zarządu Stowarzyszenia).

Właściwe sympozjum zainaugurowano następnego dnia rano uroczystą Mszą św. koncelebrowaną pod przewodnictwem JE ks. kard. Kazimierza Nycza, metropolity warszawskiego, a transmitowaną na żywo przez Radio Maryja oraz Telewizję TRWAM. Media te towarzyszyły także wydarzeniom kolejnych dwu dni obrad.

Otwarcia sympozjum dokonał przewodniczący SBP ks. prof. Waldemar Chrostowski i on też wygłosił pierwszy referat pt. „Pięćdziesiąt sympozjów bibliotów polskich – bilans i perspektywy”. W niemal telegraficznym skrócie przedstawione zostały kolejne spotkania, począwszy od 1924 i 1937, aż po coroczne sympozja w Polsce powojennej, wznowione w 1958 r. Każde z tych spotkań miało swój specyficzny charakter, zależny od podjętego tematu, bieżących spraw nurtujących

bibliistów, a nawet miejsca spotkania, a zaznaczyć trzeba, że w ciągu całej historii spotkań ich gospodarzami były niemal wszystkie ośrodki nauczania Pisma Świętego w Polsce – począwszy od tych największych (jak Lwów, Kraków, Lublin, Warszawa, Wrocław), aż po te najmłodsze lub niewielkie, jak np. Szczecin (1995), Koszalin (1996), Łowicz (2005), Kalisz (2006) czy Pelplin (2007). Z każdym rokiem dynamicznie rosła też liczba uczestników od 31 (w tej liczbie także kilkunastu studentów!) w 1937, aż do ponad 200 na tegorocznym spotkaniu jubileuszowym. W sumie na zjazdach wygłoszono ok. 1000 referatów i komunikatów. Uzgodniono ogromną liczbę inicjatyw, ustalono kierunki wspólnych badań, dzielono się doświadczeniami i nowościami z dziedziny nauki i dydaktyki, wreszcie – co także bardzo ważne – odnawiano i pielęgnowano przyjaźnie i znajomości, przyczyniając się w ten sposób do integracji i lepszego współdziałania w środowisku. Najbardziej widocznym owocem tej współpracy są dziesiątki tysięcy polskich publikacji dotyczących zagadnień biblijnych (skrzętnie skatalogowanych przez ks. dra Pawła Ostańskiego w jego *Bibliografii biblistyki polskiej do roku 2012*). Za szczególnie znaczące dla organizacji i koordynacji działań bibliistów uznał prelegent założenie Stowarzyszenia Bibliistów Polskich w 2003 r.

Jako drugi głos zabrali ks. prof. dr hab. Henryk Witczyk, omawiając wkład bibliistów polskich w posoborowe studium Pisma Świętego. Tym razem ukazana została praca bibliistów z perspektywy ośrodków naukowych – przede wszystkim z Lublina, Warszawy i Krakowa. Spośród postaci najbardziej znaczących dla rozwoju badań biblijnych w Polsce prelegent wymienił profesorów: Janusza Frankowskiego, Józefa Kudasiewicza, Józefa Homerskiego, Henryka Muszyńskiego i Jana Sępnia.

Ks. prof. Witczyk podkreślił ogrom prac włożonych w przygotowanie kolejnych przekładów Pisma Świętego, począwszy od tzw. Biblii Tysiąclecia, poprzez *Biblię poznańską*, aż po *Biblię paulistów*, *Biblię dla każdego*, *Biblię warszawsko-praską* i pojawiające się w ostatnich latach poszczególne części *Biblii ekumenicznej* oraz polską edycję *Biblii jerozolimskiej*. Wymienił także monumentalny *Komentarz do Pisma Świętego* (KUL), 3-tomowy *Wstęp do Pisma Świętego* (KUL) oraz inne, jego zdaniem najistotniejsze, serie i publikacje (np. *Analecta Biblica Lublinensia*, *Studia Biblica Lublinensia*, *Materiały Pomocnicze do Wkładów z Biblistyki*, *Rozprawy i Studia Biblijne*, *Prymasowska Seria Biblijna czy czasopismo „Verbum Vitae”*). W tym miejscu należy zauważyć, że ks. prof. Witczyk w swoim wystąpieniu zauważył dokonania tylko największych ośrodków biblistyki polskiej, szczegółowo omawiając jedynie KUL. W dyskusji po referacie gromkimi brawami nagrodzono ks. dra hab. Dariusza Koteckiego, przypominającego, że obok KUL-u, UKSW czy krakowskiego PAT-u istnieje w Polsce jeszcze bardzo wiele innych aktywnych ośrodków biblijnych, także w zupełnie pominiętej w referacie północnej i zachodniej Polsce.

Do znaczących osiągnięć ostatnich lat prelegent zaliczył wyraźny wzrost liczby publikacji w językach obcych. Jest to także jeden z kierunków postulowanego rozwoju. Należą do nich także intensyfikacja badań i ich prezentacji (także w językach obcych, np. poprzez utworzenie jednego ogólnopolskiego periodyku w języku angielskim, publikacji doktoratów w językach kongresowych itp.), nawiązywanie i pielęgnacja kontaktów z ośrodkami badań biblijnych na całym świecie, dążenie do coraz lepszego dialogu interdyscyplinarnego (także z naukami ścisłymi i artystami) oraz dialog ze światem humanizmu ateistycznego. W dyskusji po referacie kilkakrotnie pojawił się postulat podjęcia pracy nad obszerną encyklopedią biblijną oraz większego nacisku na rozwój lingwistyki biblijnej.

Sesję drugą otworzył referat ks. prof. dra hab. Antoniego Troniny „Lubelska Szkoła Biblijna (1956–2006)”. Ks. prof. Tronina podzielił historię tej szkoły na trzy etapy. Pierwszy z nich to okres formowania się lubelskiej szkoły biblijnej od założenia w 1918 aż do pierwszych lat powojennych. Okres drugi to lata od 1956 do 1976 pod kierownictwem ks. prof. Stanisława Łacha, kiedy to powstały dwie nowe katedry filologii i archeologii biblijnej. Jest to czas powrotów represjonowanych wcześniej przez władze komunistyczne profesorów oraz napływu księży wysłanych przez swoich biskupów na studia. Prelegent szczegółowo omówił liczne kłopoty związane z niemożnością odbywania w tamtym czasie studiów biblijnych w Rzymie, co było wymagane od kandydatów na wykładowców Pisma Świętego w seminariach duchownych, oraz różnorodne próby rozwiązania tej sytuacji w ramach Szkoły Biblijnej KUL. Był to również okres formowania się kadry naukowej (wymienieni zostali profesorowie wspomagający KUL: Jan Stępień, Augustyn Janowski, Józef Paściak, Stanisław Grzybek – wszyscy przyjezdni, wychowankowie: prof. Józef Kudasiewicz i Kazimierz Romaniuk, oraz pierwsi zatrudnieni wówczas asystenci: Marian Filipiak, Lech Stachowiak, Hugolin Langkammer, Józef Szłaga, Ryszard Rubinkiewicz, Józef Homerski i Antoni Tronina).

Obok wykształcenia własnej kadry naukowej oraz dostosowania toku studiów do standardów ustalonych z Watykanem, Szkoła Biblijna KUL zaczęła redagować pierwszy zeszyt *Roczników KUL*, serie komentarzy i wstępów biblijnych, *Encyklopedię biblijną*, współpracowała przy przekładzie Biblii Tysiąclecia oraz przy tworzeniu *Encyklopedii katolickiej*. Organizowała wykłady dla duchowieństwa, tygodnie biblijne, konferencje i sympozja. Ks. prof. Tronina bardzo mocno podkreślał zasady dobierania kadry naukowej (moim zdaniem wyjątkowo hermetyczne) Szkoły Biblijnej KUL, w miarę możliwości wyłącznie spośród własnych wychowanków.

Najnowszy okres historii biblistyki na KUL otworzył ks. prof. Ryszard Rubinkiewicz. Jest to czas dynamicznego rozwoju i radykalnej modernizacji instytutu, który liczy sobie obecnie aż 10 katedr biblijnych. Szersze omówienie tego okresu ks. prof. Tronina obiecał umieścić w wersji drukowanej.

Następnie głos zabrał kolejny z pracowników Instytutu Nauk Biblijnych KUL dr hab. Krzysztof Mielcarek, prof. KUL. Mówił on o historii poszukiwań historycznego wymiaru osoby Jezusa i Jego Ewangelii w badaniach biblistów KUL. Do dyskusji, trwającej już co najmniej od 200 lat, włączyli się oni stosunkowo późno, bo dopiero w 2. poł. XX w. Prelegent za najbardziej znaczące polskie głosy w tej debacie uznał liczne publikacje księży profesorów Józefa Kudasiewicza oraz Henryka Witczyka. Za pierwszego jednak p. Mielcarek uznał ks. prof. Feliksa Gryglewicza, który w 1955 r. wydał broszurę poświęconą właśnie tej tematyce, a wkrótce potem w 1957 r. książkę *Chronologia życia Chrystusa Pana*. Obok nich wymienieni zostali także PT Hugolin Langkammer, Józef Szlaga, Stanisław Harzęga, Antoni Paciorek, Waldemar Rakocy, Mirosław Wróbel i Stefan Szymik. Prelegent podkreślił, że z czasem coraz bardziej uaktywniały się także inne obok INB KUL ośrodki badawcze w Polsce.

Jako pierwszy w dyskusji głos zabrał ks. dr hab. Rajmund Pietkiewicz, odnosząc się jednak do stwierdzenia, które padło w czasie sesji porannej, jakoby inicjatorem prac nad Biblią Tysiąclecia był o. Augustyn Jankowski. Jak twierdzi ks. Pietkiewicz, o. Jankowski był początkowo temu pomysłowi przeciwny, a pracami nad tłumaczeniem zajął się dopiero na wyraźne polecenie przełożonych zakonnych. Rzeczywistymi pomysłodawcami i inicjatorami byli księża Karol Meissner OSB i Dominik Michałowski (vide: *Biblia Tysiąclecia w tradycji polskiego edytorstwa biblijnego*, Wrocław 2004). Za uściślenie to podziękował ks. Chrostowski, twierdząc, że pokazuje ono „jak bardzo z krwi i kości byli nasi poprzednicy, jakie panowały wówczas emocje, jakie toczono spory”. Podkreślił także, że Biblia Tysiąclecia była jeszcze przedsoborowym owocem pracy biblistów polskich, bo kiedy kończył się Sobór Watykański II, BT była już gotowa.

Ksiądz prof. Paciorek wywołał dyskusję, zarzucając p. Mielcarkowi brak uściślenia terminologicznego i traktowanie Jezusa historycznego jako tożsamego z ziemskim i rzeczywistym. W obronie nierozróżniania tych trzech aspektów badań nad historycznością Jezusa stanął ks. prof. Witczyk, twierdząc, że tego typu podziały cofnęłyby dyskusję o 30 lat oraz sugerowałyby, że do postaci Jezusa ziemskiego i rzeczywistego dochodzilibyśmy jakimiś innymi, niehistorycznymi metodami. Pytał: „skąd, jak nie z dokumentów historycznych, jakimi są np. Ewangelie, wiedzielibyśmy, że Jezus z Nazaretu uważany był za Syna Bożego?”. K. Mielcarek podkreślił, że jego opracowanie miało charakter historiograficzny, a nie teologicznodogmatyczny. Na zarzut, że w swoim referacie pominął bardzo wielu znaczących badaczy tego zagadnienia, przyznał, że niemal każdy nowotestamentalista zajmował się tym zagadnieniem w węższym lub szerszym zakresie.

Sesję poranną zakończyło wręczenie księgi pamiątkowej ks. drowi hab. Józefowi Kozyrze, informacja o przekazaniu księgi pamiątkowej ks. prof. dra hab.

Jana Łacha, który z powodu choroby nie mógł przyjechać na sympozjum, oraz prezentacja nowości wydawniczych (wśród nich najnowsze publikacje UJ, KUL, ostatni tom przekładu ekumenicznego – księgi deuterokanoniczne, nowo powstały miesięcznik „Biblia Krok po Kroku”, IV wydanie Ewangelii synoptycznych, VIII tom serii „Studia z Biblistyki”, dwa kolejne tomy serii „Rozprawy i Studia Biblijne” (*Trzecia świątynia w Jerozolimie i Heksameron i inne studia nad ST*), *Podręcznik do biblijnego języka greckiego* (wyd. przez Verbinum), *Agenda biblijna z komentarzami, Wokół Biblii w Qumran – nowe przekłady ksiąg biblijnych z Qumran*. Poinformowano także o zakończeniu prac nad tłumaczeniem LXX oraz onomastykonu do LXX, a także o uaktualnieniu do maja br. bazy bibliografii biblistyki polskiej przez ks. dra Ostańskiego).

Kolejnym punktem programu był obiad, a po nim, tradycyjnie już, wspólna fotografia uczestników sympozjum. Część z nich przeszła następnie do katedry św. Jana, gdzie w imieniu biblistów przewodniczący i wiceprzewodniczący SBP złożyli wieniec przy grobie sługi Bożego ks. kard. Stefana Wyszyńskiego oraz wspólnie pomodliliśmy się o rychłą beatyfikację Prymasa Tysiąclecia.

Sesję popołudniową rozpoczął referat ks. dra Krzysztofa Wonsa, który przedstawił zebrany funkcjonującą już od 15 lat, a powołaną do życia i prowadzoną przez polskich salwatorianów inicjatywę „Domu Słowa”. W jej ramach działają dwa ośrodki w Krakowie i Trzebini, które oferują bardzo różne formy apostołatu biblijnego, takie jak: rekolekcje, szkoła biblijna, szkoła modlitwy słowem Bożym i in. W sumie w tego rodzaju 3-9-dniowych spotkaniach wzięło udział już ok. 45 tys. uczestników.

Po referatach na temat lubelskiej szkoły biblijnej nadszedł czas na przedstawienie drugiego centrum biblistyki polskiej, czyli Warszawy. Zadania tego podjął się dr hab. Janusz Kręcidło MS. Na początku zaznaczył, że wygłoszony komunikat jest jedynie streszczeniem artykułu, który zostanie oddany do druku wraz z innymi materiałami z sympozjum. Założył więc, że w tej skróconej wersji nie będzie wymieniał nazwisk, a jedynie zasygnalizuje podstawowe problemy, jakimi zajmowali się bibliści warszawscy w okresie powojennym. Obszary ich aktywności to przede wszystkim: współpraca interdyscyplinarna z przedstawicielami innych dziedzin teologii, nowe przekłady biblijne, studia z zakresu turystyki krajów biblijnych, inicjatywy popularyzatorskie, katechezy biblijne (także w internecie, radiu i telewizji), wielorakie publikacje (w tym liczne serie wydawnicze, słowniki, tłumaczenia, monografie, programy multimedialne, różnorodne bazy danych i in.). Podkreślił także ogromne osiągnięcia dydaktyczne, które owocują wykształceniem wykładowców dla innych ośrodków w Polsce oraz bardzo szeroki zakres specjalności badaczy z Warszawy. Ks. Kręcidło mówił także o podejmowanych zadaniach duszpasterskich (m.in. otwartym niedawno Studium Formacji Biblijnej)

i popularyzatorskich, takich jak: wykłady, kongresy czy katechezy biblijne. Ze spraw organizacyjnych podkreślił aktywny udział biblistów warszawskich w działaniach SBP oraz zagranicznych stowarzyszeniach biblistów.

Inny fragment historii bibliistyki w Warszawie przedstawił ks. dr Krzysztof Siwek: „Wykłady z Pisma Świętego w warszawskim seminarium duchownym w dobie wielkich autorytetów bibliistyki polskiej”. Zaznaczył, że omawiany przez niego temat jest jedynie fragmentem 300-letniej historii Seminarium Duchownego w Warszawie. Pokrótkę przedstawił sylwetki słynnych biblistów polskich, wykładowców lub wychowanków warszawskiego seminarium – profesorów: Eugeniusza Dąbrowskiego, Seweryna Kowalskiego, Józefa Tadeusza Milika, Józefa Archutowskiego, Aleksandra Lipińskiego, Edwarda Lipińskiego i Czesława Jakubca.

Po Lublinie i Warszawie przyszedł czas na Kraków. Dorobek biblistów krakowskich przedstawił ks. dr Stanisław Wronka. Rozpoczął on od szrandarowej postaci ks. prof. Józefa Archutowskiego – fundatora współczesnej bibliistyki krakowskiej. Po nim zaprezentował także sylwetki księży profesorów Aleksego Klawka, Władysława Smereki oraz Stanisława Grzybka. Także tego komunikatu, co zresztą nie dziwi, nie udało się zakończyć w 15 minut, pozostała więc jego część poznać będzie można dopiero po publikacji w druku.

W czasie zmieścił się natomiast ks. dr hab. Janusz Nawrot, który w iście telegraficznym skrócie przedstawił najbardziej znaczące postacie i inicjatywy poznańskiego środowiska biblistów. Jako najważniejsze wymienił „Ekumeniczne nabożeństwo słowa”, realizowany od 2000 r. artystyczno-naukowy projekt Verba Sacra (ok. 170 tys. uczestników, 130 prezentacji cyklu, ok. 1400 poświęconych mu publikacji), coroczny Maraton Biblijny, Dzień Judaizmu, liczne koła biblijne w parafiach prowadzone przez wykładowców i przygotowanych przez nich duszpasterzy. Wśród najbardziej znaczących publikacji wymienił *Biblię poznańską* oraz podręcznik biblijny ks. prof. Petera. Spośród poznańskich biblistów wyróżnił profesorów i wykładowców: Edwarda Szymanka, Bogdana Poniżego, Tomasza Więclawskiego, Stanisława Gądeckiego, Teresę Stanek, Jana Kantego Pytla i Andrzeja Sikorę.

Choroba uniemożliwiła, niestety, przybycie na sympozjum kolejnemu z zapowiedzianych prelegentów, a mianowicie prof. drowi hab. Michałowi Wojciechowskiemu. Miał on mówić o dorobku biblistów olsztyńskich, który to komunikat zapowiadał się szczególnie interesująco – jako jedyny tego dnia poświęcony mniejszym ośrodkom akademickim. Pozostaje poczekać na publikację książkową. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że w druku ukaże się co najmniej jeszcze jedno tego typu opracowanie, autorstwa dra hab. Piotra Briksa, dotyczące bibliistyki na Pomorzu Zachodnim, Środkowym i Ziemi Lubuskiej (czyli na terenie obecnych diecezji szczecińsko-kamieńskiej, zielonogórsko-gorzowskiej i koszalińsko-kołobrzeskiej).

Po serii prezentacji „regionalnych” w kolejnym komunikacie została omówiona sytuacja polskich biblistów świeckich. I chociaż samo pojęcie nie zostało sprecyzowane, można się było domyśleć, że chodzi o osoby niekonsekrowane. Autorem opracowania był dr hab. Mieczysław Guzewicz. Rozpoczął on od przypomnienia roli, jaką świeccy mogą i powinni spełniać na różnych płaszczyznach działalności Kościoła, w tym także jako badacze i wykładowcy Pisma Świętego. Wskazał on równocześnie na dość krótką historię umożliwiania świeckim kariery także na tym polu. Obecnie mamy w Polsce ok. 18 tys. teologów świeckich (z co najmniej stopniem magistra), z czego 76% stanowią kobiety, a 53% pozostaje w stanie wolnym. Na wydziałach teologicznych uczelni wyższych pracuje zaledwie 80 osób świeckich. Spośród najbardziej znanych polskich biblistów świeckich Mieczysław Guzewicz wymienił Tadeusza Żychiewicza, Zenona Ziółkowskiego, Annę Świderkównę i Michała Wojciechowskiego (pierwszego i jedyne do tej pory świeckiego profesora biblistyki w Polsce). Od siebie dodam, że tę krótką listę należałoby poszerzyć co najmniej (!) o dra Zdzisława Kaperę (światowej sławy qumranologa), p. prof. Urszulę Szwarz czy polskiego profesora Katolickiego Uniwersytetu w Leuven Edwarda Lipińskiego (autora wielkiej liczby publikacji dotyczących Biblii) oraz cały szereg młodych, ale już utytułowanych biblistów.

Do SBP należy 47 osób świeckich, z których 8 odbyło studia zagraniczne, dwóch ma tytuł profesora (obok wspomnianego Michała Wojciechowskiego, także krakowski religioznawca Krzysztof Pilarczyk), 7 osób – stopień doktora habilitowanego, 29 – doktora i 9 – licencjat z teologii. Spośród tej liczby 30 osób zatrudnionych jest na uczelniach wyższych, a jedynie 18 na wydziałach teologicznych.

Mieczysław Guzewicz podkreślił trudności, jakie osoby świeckie napotykają w zdobywaniu specjalistycznej wiedzy z biblistyki i znacznie mniejsze możliwości kariery zawodowej. Mimo to wielu nie ustaje w wysiłkach i coraz liczniejsi osiągają kolejne stopnie rozwoju naukowego.

W czasie zwolnionym przez prof. Michała Wojciechowskiego głos zabrał ks. mgr Adam Sekściński, przedstawiając zebranyemu formy duszpasterstwa biblijnego w nowych mediach na przykładzie „Akademii Biblijnej” oraz MSFB „Biblicum Śląskie”. Oba projekty wspierane są przez wybitnych specjalistów (wymienieni zostali profesorowie Janusz Lemański, Antoni Tronina, Waldemar Rakocy, Mariusz Rosik i Wojciech Pikor), autorytety w swoich dziedzinach. Jak podkreślił ks. Sekściński, jest to intensywna formacja intelektualna dla osób z przygotowaniem teologicznym z wykorzystaniem nowoczesnych nośników informacji, takich jak publikacje w internecie, wydawanie płyt CD, audycje radiowe, facebook, twitter, kanały rss, materiały do urządzeń mobilnych. W planach jest także wydawanie e-booków oraz uruchomienie platformy e-learningowej o tematyce biblijnej. Z oboma inicjatywami zapoznać się można bliżej na stronach: www.biblicum.pl i biblia.wiara.pl.

W dyskusji po referatach głos zabrał ks. dr hab. Rajmund Pietkiewicz, prostując stwierdzenie ks. dra hab. Janusza Kręcidły o „niespotykanej aktywności translatorskiej w XX w.” Przypomniął on o olbrzymich osiągnięciach na tym polu polskiej biblistyki renesansowej. Wówczas całą Biblię przetłumaczono na język polski 5 razy, Nowy Testament 12 razy (28 edycji), Psalterz 12 razy (65 edycji), dokonano także wielu przekładów poszczególnych ksiąg. W sumie z XVI i XVII w. zachowało się do dzisiaj aż 50 różnych, zakończonych przekładów. Z kolei ks. dr Paweł Ostański przypomniał o niewspomnianym, jedynym jak do tej pory, tłumaczeniu Biblii dla dzieci dokonany przez ks. prof. Tomasza Więclawskiego.

Na koniec głos zabrał ks. prof. Waldemar Chrostowski, zachęcając wszystkich do nadsyłania opracowań dotyczących dziejów biblistyki polskiej oraz dziękując za udział w pierwszym dniu sympozjum. Ostatnim akcentem była wyjątkowo uroczysta i obfita kolacja, na którą wszystkich uczestników sympozjum do Pałacu Arcybiskupów Warszawskich zaprosił jego gospodarz ks. kard. Kazimierz Nycz.

Następnego dnia, podobnie jak poprzedniego, obrady sympozjum poprzedziła wspólna poranna Msza św., tym razem pod przewodnictwem ks. bpa Piotra Jareckiego.

Jako pierwszy tego dnia referent głos zabrał ks. prof. Dariusz Kotecki, prezentując Studium Pisma Świętego na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu (2001-2012). W swoim referacie przedstawił jedenaście lat działalności Wydziału Teologicznego w Toruniu oraz pracujących w jego strukturach biblistów z ks. prof. Waldemarem Chrostowskim na czele. Szczególną uwagę zwrócił na badania z obszaru styku Biblii i filozofii (prowadzone przez prof. Grabowskiego). Mówił o licznych konferencjach oraz cyklu wykładów otwartych. Ocenę wkładu w polską biblistykę referujący pozostawił słuchaczom.

Sytuację biblistyki w (archi)diecezji katowickiej przedstawił ks. dr Tomasz Kusz. Bibliści tego środowiska kształcili się w uczelniach polskich i zagranicznych – przed wojną we Wrocławiu i Krakowie, po wojnie w Lublinie, Rzymie i Jerozolimie, a ostatnio także coraz częściej w samych Katowicach. Ks. Kusz zwrócił uwagę na wydawane w Katowicach monografie, tłumaczenia, artykuły i wydawnictwa ciągłe. Podkreślił także aktywny udział tego środowiska w ruchu pielgrzymkowym do Ziemi Świętej. W 2005 r. powstał w Katowicach Wydział Teologiczny, który notabene był gospodarzem ubiegłorocznego Sympozjum Biblistów Polskich, co było najlepszą dla niego okazją do zaprezentowania swoich osiągnięć.

Znaczna część biblistów polskich wywodzi się z zakonów. O. dr Leszek Balkiewicz OFM zreferował franciszkański wkład w rozwój biblistyki polskiej, starając się przedstawić biblistów z wszystkich gałęzi rodziny franciszkańskiej. W swoim komunikacie naszkicował sylwetki: o. Józefa Wiesława Rosłona, spe-

cializującego się w filologii języków biblijnych, o. Juliusza Synowca, specjalisty od ST, o. Damiana Szojdy, specjalisty od archeologii, geografii biblijnej oraz tradycji Janowej, o. Hugolina Langkammera, wieloletniego wykładowcy i kierownika Instytutu Biblijnego KUL, o. Andrzeja Sikory, tłumacza tekstów biblijnych na język kaszubski, oraz o. Mariana Arndta od ponad 20 lat biorącego udział w wykopaliskach archeologicznych w Ziemi Świętej. Myślę, że do tej listy należałoby także dodać wielu polskich franciszkanów, którzy w krajach biblijnych pomagają przybywającym tam biblistom w poznawaniu Ziemi Biblii – ich wkład w podnoszenie jakości badań biblistycznych w Polsce jest nie do przecenienia.

Do środowiska biblistów związanych z Ziemią Świętą nawiązał także komunikat o. lic. Pawła Trzopka OP „Polscy bibliści w École Biblique et Archéologique Française w Jerozolimie – historia i perspektywy”. Pierwszy polski ślad w EBAF pozostawił studiujący tam w latach 1899-1902 ks. Aleksander Czerkawski. Przed wojną studiowali tam jeszcze Eliezer Sukennik (1921-1927), Atanazy Fit OP (od roku 1927), w latach 30. ks. Witold Gronkowski (jeden z tłumaczy *Biblii poznańskiej*). Po II wojnie światowej: o. Józef Paściak, ks. Józef Tadeusz Milik (późniejszy członek ścisłego zespołu badaczy rękopisów qumrańskich), ks. Józef Homerski, ks. Michał Bednarz (choć sam na stronie SBP nie przyznaje się do studiów w EBAF). Od lat 70. liczba Polaków przybywających na studia w EBAF powoli rośnie (ks. Andrzej Strus, ks. Edward Samsel, o. Władysław Kuczyński). W latach 1994-2009 w École pracował pierwszy polski wykładowca o. Krzysztof Modras. Pierwszy spośród Polaków doktorat na EBAF obronił ks. Mirosław S. Wróbel, po nim ks. Adam Kubiś i ks. Krzysztof Napora (w przygotowaniu jest doktorat o. Łukasza Popko).

Ostatnią z sesji sympozjum otworzył referat ks. prof. dra hab. Stefana Szymika „Nauka o natchnieniu i prawdzie Pisma Świętego *Vaticanum II* w recepcji biblistyki polskiej”. Za punkt wyjścia referent przyjął zaprezentowane w publikacjach instrumentalizujące autora natchnionego poglądy ks. prof. Michała Petera. Odpowiedzi na stawiane w nich pytania można było odnaleźć w dokumentach Soboru Watykańskiego II, które w języku polskim ukazywały się w latach 1966-1967, opatrzone komentarzami księży Michała Petera, Henryka Bogackiego, Aleksego Klawka, Józefa Kudasiewicza, Augustyna Jankowskiego. Bezpośrednio zagadnieniem natchnienia biblijnego w dokumentach soboru zajęli się ks. prof. Józef Homerski. Drugim okresem recepcji myśli soborowej w biblistyce były lata 1970-1990 – a w nich przede wszystkim opracowania ks. Stanisława Łacha (o natchnieniu), książka ks. prof. Józefa Kudasiewicza *Biblia – Kościół – nauka*, artykuły na ten temat oraz liczne publikacje, m.in. ks. abpa Henryka Muszyńskiego.

Po roku 1990 na szczególne wyróżnienie, zdaniem ks. Szymika, zasługują książki o. Pawła Leksa *Słowo Twoje jest prawdą* (1997) oraz *Prawda Pisma Świętego* (2001) o. Juliusza Synowca.

Ostatni komunikat tej sesji i symposium wygłosił ks. dr Cezary Korzec „Biblijna myśl Soboru Watykańskiego II w polskich czasopismach społeczno-religijnych lat sześćdziesiątych”. Komunikat miał formę specyficznego kalendarium soborowego, stworzonego na bazie studium ówczesnej prasy polskiej. Zdaniem prelegenta prześledzenie wydarzeń soborowych w doniesieniach i komentarzach polskich publicystów pozwala na ocenę stanu świadomości biblijnej odbiorców takich czasopism, jak: „Znak”, „Więź”, „Życie i Myśl” oraz „Tygodnik Powszechny”.

Oba ostatnie wystąpienia wzbudziły ożywioną dyskusję na temat natchnienia i prawdy Pisma Świętego. Wątpliwości związane z tą tematyką pojawiają się bardzo często i za każdym razem zachęcają do poszukiwań nowych, bardziej przemawiających do współczesnego odbiorcy, wyjaśnień. W słowie zamykającym symposium ks. prof. Waldemar Chrostowski zaproponował, aby właśnie ten temat – natchnienia biblijnego – uczynić treścią kolejnego spotkania, które odbędzie się w dniach 17-19 września 2013 r. w Toruniu.